

Iranian Youth in the Fifth Decade of the Islamic Revolution (Study of statistics and surveys based on the statement of the second phase of the Islamic revolution)

Mohammad Eskandari Nasab¹ | Saeed Mohammadi Talafgard²
| Mahdi Omidi³

DOR: 20.1001.1.22516972.1403.32.63.8.5

Vol. 32
Summer 2024
P.P: 165- 202

Research Paper

Received:
05 September 2023
Revised:
08 January 2024
Accepted:
06 July 2024
Published:
22 August 2024

ISSN: 2251-6972
E- ISSN: 2645-5196

Abstract

The Second Phase Statement, as the beginning of the "Global Process of the Second Forty Years of the Islamic Revolution," emphasizes the importance of youth with the phrase "the axis of achieving an advanced Islamic system," calling for the application of young people's high spirits and revolutionary enthusiasm in the Second Phase of the Islamic Revolution. Therefore, the main objective of this article was to identify the responsibilities of Iranian youth in the Fifth Decade of the Islamic Revolution using qualitative content analysis and then examine their status in each of the extracted indicators from this declaration based on available statistics and surveys. The findings of the research showed that by analyzing the text of the Second Phase Statement, six main indicators were identified as the responsibilities and operational strategies of Iranian youth under the headings: jihad of hope, scientific and research jihad, religious practices, attention to ethics and spirituality, progress jihad, social justice, revolutionary insight, and political jihad. Additionally, it was demonstrated that the status in these indicators was as follows in existing statistics and surveys, providing a basis for policy-making and educational planning.

Keywords: Iranian youth, The Statement of The Second Phase, Fifth Decade of the Islamic Revolution, Supreme Leader.

1. PhD student in Sociology of Social Development, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: Eskandari. m1991@ut.ac.ir

2. Lecturer and researcher at Imam Hossein University, Tehran, Iran.

3. Lecturer and researcher at Imam Hossein University, Tehran, Iran

Cite this Paper: Eskandari Nasab, M & Talafgard, S.M & Omidi ,M(2024). Iranian Youth in the Fifth Decade of the Islamic Revolution (Study of statistics and surveys based on the statement of the second phase of the Islamic revolution), 32(63), 165–202.

Publisher: Imam Hussein University

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

وضع الشباب الإيراني في العقد الخامس للثورة الإسلامية
(دراسة الإحصاءات والاستطلاعات بناءً على بيان الخطوة الثانية للثورة)

محمد اسكندري نسب^١ | سعيد محمدى تلفگردى^٢ | مهدي اميدى^٣

DOR: 20.1001.1.22516972.1403.32.63.8.5

رقم
٤٣

المجلد
٣٢

الصفحة
١٤٤٤

ورقة البحث

تاريخ الاستلام: ١٤٤٥/٩/١٤
تاريخ القبول: ١٤٤٥/١١/٢٦
تاريخ المراجعة: ١٤٤٦/١/١
تاريخ النشر: ١٤٤٦/٢/١٨

ISSN: 2251-6972
E- ISSN: 2645-5196

الملخص

يؤكد بيان الخطوة الثانية للثورة، باعتباره بداية "عملية كبيرة وعالمية للعقد الثاني من الثورة الإسلامية"، بشكل خاص على الشباب بعبارة "محور تحقيق النظام الإسلامي المتقدم"، ويطلب بتطبيق الهمم العالية والدوافع الشبابية والثورية في الخطوة الثانية للثورة. لذلك، كان الهدف الرئيسي للمقالة في البداية هو تحديد واجبات الشباب في العقد الخامس للثورة الإسلامية في هذا البيان باستخدام طريقة تحليل المحتوى النوعي، ومن ثم الاعتماد على الإحصاءات والاستطلاعات لتقييم وضع الشباب الإيراني في كل واحد من تلك المؤشرات المستخرجة من هذا البيان. أظهرت نتائج البحث أنه من خلال تحليل النص النوعي لبيان الخطوة الثانية للثورة، تم تحديد ستة مؤشرات رئيسية كواجبات واستراتيجيات عمل للشباب الإيراني تحت عناوين: الجهاد الأ، الجهاد العلمي والبحثي، التدين والاهتمام بالأخلاق والروحانية، جهاد التقدم، رفعة النظام والعدالة الاجتماعية، البصيرة الثورية والجهاد السياسي. كما تم توضيح الوضع الحالي في هذه المؤشرات من خلال الإحصاءات والاستطلاعات الحالية لتهيئة الأرضية اللازمة للتخطيط والسياسات التربوية المناسبة..

الكلمات الرئيسية: الشباب الإيراني، بيان الخطوة الثانية للثورة، العقد الخامس للثورة الإسلامية، قائد الثورة الإسلامية.

١. طالب دكتوراه في علم الاجتماع التنموي، كلية العلوم الاجتماعية، جامعة تهران، تهران، إيران.

Email: Eskandari. m1991@ut.ac.ir

٢. مدرس وباحث في جامعة الإمام الحسين (ع)، تهران، إيران.

٣. مدرس وباحث في جامعة الإمام الحسين (ع)، تهران، إيران

الاقبتاس: اسكندري نسب، محمدو محمدى تلفغاردى، سعيد أوميدى، مهدي (١٤٠٣)، وضع الشباب الإيراني في العقد الخامس من الثورة الإسلامية (دراسة إحصائيات ومسوحات بناءً على بيان الخطوة الثانية للثورة)، بحث في قضايا التربية الإسلامية ٣٢ (٦٣)، ٢٠٢-١٦٥

DOR: <https://dori.net/dor/20.1001.1.22516972.1403.32.63.8.5>

الناشر: جامعة الإمام الحسين (ع) © المؤلفون

هذه المقالة متاحة لك بموجب رخصة المشاع الإبداعي (CC BY).

دانشگاه امام حسین

شماره

۶۳

سال سی دوم
تابستان ۱۴۰۳
صص: ۲۰۲ - ۱۶۵

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۰۳ فروردین ۱۴۰۳
تاریخ بازنگری: ۱۲ خرداد ۱۴۰۳
تاریخ پذیرش: ۱۶ تیر ۱۴۰۳
تاریخ انتشار: ۰۱ شهریور ۱۴۰۳

شاپا چاپی: ۶۹۷۲-۲۲۵۱
الکترونیکی: ۵۱۹۶-۲۶۴۵

نشریه علمی پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی

وضعیت جوان ایرانی در دهه پنجم انقلاب اسلامی (مطالعه آمارها و پیمایش‌ها براساس بیانیه گام دوم انقلاب)

محمد اسکندری نسب^۱ | سعید محمدی تلف‌گردی^۲ | مهدی امیدی^۳

DOR: 20.1001.1.22516972.1403.32.63.8.5

چکیده

بیانیه گام دوم انقلاب به‌عنوان آغازگر «فرایند بزرگ و جهانی چهل سال دوم انقلاب اسلامی»، تأکیدی خاص بر جوانان با عبارت «محور تحقق نظام پیشرفته اسلامی»، خواستار کاربست همت‌های بلند و انگیزه‌های جوان و انقلابی در گام دوم انقلاب است. از این‌رو هدف اصلی مقاله در ابتدا این بود که وظایف جوانان دهه پنجم انقلاب اسلامی در این بیانیه با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی مشخص شود و پس از آن با استناد به آمارها و پیمایش‌ها، بتوان وضعیت جوان ایرانی را در هر کدام از آن شاخص‌های استخراج‌شده از این بیانیه بررسی نمود. یافته‌های پژوهش بیانگر این بود که با بررسی کیفی متن بیانیه گام دوم انقلاب، شش شاخص اصلی به‌عنوان وظایف و راهبرد عمل جوان ایرانی تحت عناوین: جهاد امیدآفرینی، جهاد علمی و پژوهش، دین‌داری، توجه به اخلاق و معنویت، جهاد پیشرفت، تعالی نظام و عدالت اجتماعی، بینش انقلابی و جهاد سیاسی مشخص شد و همچنین در ادامه نشان داده شد که در آمارها و پیمایش‌های موجود وضعیت در این شاخص‌ها به چه صورت بوده تا زمینه‌ی سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی تربیتی مطلوب را فراهم گردد.

کلیدواژه‌ها: جوان ایرانی، بیانیه گام دوم انقلاب، دهه پنجم انقلاب اسلامی، مقام معظم رهبری.

Email: Eskandari. m1991@ut.ac.ir

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی توسعه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۲. مدرس و پژوهشگر دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران.

۳. مدرس و پژوهشگر دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران.

استناد: اسکندری نسب، محمدو محمدی تلف‌گردی، سعیدو امیدی، مهدی (۱۴۰۳)، وضعیت جوان ایرانی در دهه پنجم انقلاب اسلامی (مطالعه آمارها و پیمایش‌ها براساس بیانیه گام دوم انقلاب)، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۳۲(۶۳)، ۲۰۲-۱۶۵.

DOR: <https://dor.net/dor/20.1001.1.22516972.1403.32.63.8.5>

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع) © نویسندگان

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه و بیان مسئله

بیش از یک‌سوم جمعیت ایران در گروه سنی ۱۵ تا ۲۹ سال قرار دارند و بیش از ۵۰ درصد جمعیت ایران زیر سی سال هستند. (زاهدیان، ۱۳۹۶) جوانی دوره‌ای است که نقش مهمی در پذیرش، حفظ و ارتقاء فرهنگ و سرمایه‌های اجتماعی دارد و جوانان به‌عنوان اعضای فعال جامعه مسئولیت‌های مهمی در تحول‌آفرینی و ساخت آینده دارند. رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب بر اهمیت جوانان در تمدن‌سازی نوین اسلامی تأکید کرده و نسل جوان را مخاطب اصلی خود قرار داده‌اند. گواه این مدعا کاربست ۳۸ مرتبه‌ای کلیدواژه جوان و مشتقات آن در بیانیه است. (نگارندگان) ایشان بیان می‌کنند که انقلاب «وارد دومین مرحله‌ی خودسازی و جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی شده است» و جوانان با تلاش و مجاهدت باید به سوی تحقق آرمان «ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی» گام بردارند.

رهبر انقلاب در این بیانیه، جوانان را به‌عنوان نسل تلاشگر در مسیر فرآیند بزرگ و جهانی چهل سال دوم انقلاب معرفی کرده‌اند. ایشان معتقدند که دهه‌های آینده متعلق به جوانان است و آن‌ها باید با کارآزمودگی و انگیزه والا از انقلاب حراست کنند و آن را به آرمان بزرگش نزدیک کنند. زمینه‌سازی برای ورود جوانان به عرصه مدیریت و تزریق روحیه و باور «ما می‌توانیم» به همگان از برکات بزرگ انقلاب اسلامی است. ایشان بیان کرده‌اند که جوانان باید «نگاه انقلابی و روحیه‌ی انقلابی و عمل جهادی را به کاربندند و ایران عزیز را الگوی کامل نظام پیشرفته‌ی اسلامی بسازند» (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷).

در این راستا، رهبر انقلاب مأموریت‌های نسل جوان را در حوزه‌های شش‌گانه شامل جهاد امیدآفرینی، جهاد علمی و پژوهش، دین‌داری، توجه به اخلاق و معنویت، جهاد پیشرفت، تعالی نظام و عدالت اجتماعی، بینش انقلابی و جهاد سیاسی مطرح کرده‌اند. پژوهش حاضر با محوریت بیانیه گام دوم به بررسی وضعیت جوانان با استناد به آمار و ارقام موجود پرداخته و عملکرد آن‌ها را در هر یک از این حوزه‌ها بررسی می‌کند تا زمینه‌ساز سیاست‌گذاری برای توانمندسازی و تربیت آینده‌سازان انقلاب باشد. برای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی صحیح در زمینه تعلیم و تربیت جوانان، شناخت درست از وضعیت کنونی این قشر از جمعیت در حوزه‌های متعدد اجتماعی، سیاسی،

اقتصادی و فرهنگی ضروری است تا فاصله وضع موجود از وضعیت مطلوب ارزیابی شده و اهداف مناسب تعیین شوند.

ادبیات نظری

نسل جوان و دوره جوانی

در مصوبات سال ۱۳۸۴ وزارت ورزش و جوانان، سنین ۱۵ تا ۲۹ سال به‌عنوان گروه سنی جوانان شناخته شده است (سطوتی، ۱۳۹۲: ۱۱). بیش از یک‌سوم جمعیت ایران در این گروه سنی قرار دارند و بیش از ۴۵ درصد جمعیت کشور زیر سی سال هستند. دوره جوانی یکی از پرچالش‌ترین دوران زندگی است که با بلوغ آغاز می‌شود و مرحله گذار میان کودکی و بزرگ‌سالی است. جوان ایرانی بر اختیار انتخاب و آزادی عمل خود تأکید دارد (نراقی‌زاده، ۱۳۹۴: ۱۱).

مقام معظم رهبری نیز جوانی را با سرزندگی و نشاط تعریف کرده‌اند (مقام معظم رهبری، دیدار با دانشجویان، ۱۳۹۸/۰۳/۱۰). ایشان در مورد «دولت جوان حزب‌اللهی» اشاره دارند که تکیه بر سن به‌صورت عددی می‌تواند گمراه‌کننده باشد:

«دولت جوان، [یعنی] یک دولت سرپا و بانشاط و آماده‌ای که در سنینی باشد که بتواند تلاش کند و کار بکند و خسته و از کار افتاده نباشد؛ بعضی‌ها تا سنین بالا هم به یک معنا جوان‌اند ... بنابراین بعضی اوقات افرادی که در سنین جوانی هم نیستند، کارهای جوانانه‌ی خوبی را می‌توانند انجام بدهند» (مقام معظم رهبری، بیانات با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی، ۱۳۹۹/۰۲/۲۸).

باید گفت که در بیانیه گام دوم، نیز سنین جوانی ۱۵ تا ۴۰ سالگی در نظر گرفته شده است: «جمعیت جوان زیر ۴۰ سال که بخش مهمی از آن نتیجه‌ی موج جمعیتی ایجادشده در دهه‌ی ۶۰ است، فرصت ارزشمندی برای کشور است» (مقام معظم رهبری، بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷).

ایشان چند ماه پس از صدور بیانیه گام دوم نیز در دیدار با دانشجویان به‌طور واضح سن جوان را تا ۴۰ سال بیان کردند:

«جوان هم که می‌گوییم، لزوماً مراد من جوان ۲۲ ساله و ۲۵ ساله نیست؛ ... سی‌ساله، سی‌وپنج‌ساله، چهل‌ساله، این‌ها هم جوان‌اند» (مقام معظم رهبری، دیدار با دانشجویان، ۱۳۹۸/۳/۱).

تربیت نسل جوان گام دومی

تغییرات ساختارهای سنی جمعیت منجر به تغییرات در نیازها و ظرفیت‌های اقتصادی، اجتماعی و نهادی جامعه می‌شود و چالش‌ها و اقتضانات متعددی را برای سیاست‌گذاران به همراه دارد. با ظهور فاز پنجره جمعیتی، فرصت مناسبی برای پیشرفت و توسعه کشور فراهم می‌شود. اما این فرصت بدون برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مناسب به بهبود شرایط منجر نخواهد شد (صادقی، ۱۳۹۱: ۹۷-۹۸). در بیانیه گام دوم انقلاب، جوانان نقش محوری در اجرای این بیانیه دارند:

«اینک در آغاز فصل جدیدی از زندگی جمهوری اسلامی، این بنده‌ی ناچیز مایلم با جوانان عزیزم، نسلی که پا به میدان عمل می‌گذارد تا بخش دیگری از جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ را آغاز کند، سخن بگویم» (مقام معظم رهبری، بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷).

پنجره جمعیتی ایران که از سال ۱۳۸۵ باز شده است، تا حدود سال ۱۴۲۵ باز خواهد ماند. استفاده نادرست از این فرصت منحصربه‌فرد می‌تواند به چالش‌ها و مشکلات پیچیده‌تری نسبت به وضعیت کنونی منجر شود (عباسی شوازی و صادقی، ۱۳۹۷: ۵۰-۴۹). انسان به عنوان موجودی که نیازمند ساخته شدن است، باید از هر نظر برای «خویش» و «جامعه خود» تربیت شود که همان «تعلیم و تربیت» است (مطهری، ۱۳۸۴، ج ۲۷: ۲۶۷). بهترین نظام اجتماعی، نظامی است که تعلیم و تربیت آن با نظام کمالی فرد تضاد نداشته باشد (مطهری، ۱۳۸۴، ج ۸: ۴۲۸). تعلیم و تربیت اسلامی باید معطوف به عمل و نیازهای اجتماع باشد، زیرا آموزه‌های اسلام سرنوشت انسان را به میزان عمل او پیوند می‌زند (مطهری، ۱۳۸۴، ج ۲۵: ۴۳۵-۴۳۴).

جامعه انسانی از نظر تعلیم و تربیت دو نیاز محوری دارد: آموزش و پرورش اصول انسانی مربوط به فطرت و طبیعت که مبتنی بر معیارهای ثابت است و تخصص و مهارت‌های لازم با توجه به نیازهای اجتماعی که متغیر و غیرثابت هستند (مطهری، ۱۳۷۸، ج ۲: ۱۹۶-۱۹۷).

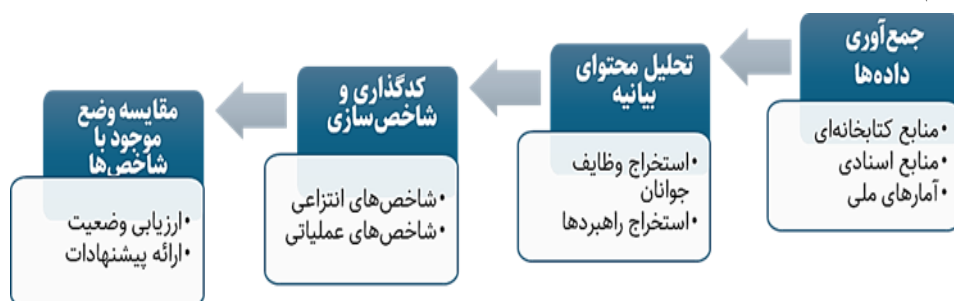
پیشینه پژوهش

با انتشار بیانیه گام دوم انقلاب، محققان زیادی به بررسی و تحلیل این بیانیه پرداخته‌اند. ولی موضوع تحقیق حاضر کمتر به این صورت مورد توجه بوده است. در این باره می‌توان تحقیق توکلی و کهنوجی (۱۳۹۹) اهداف تربیتی بیانیه را تبیین کرده و تأثیر آن‌ها بر فعالیت‌های سیاسی- اجتماعی را برجسته ساخته‌اند. خلف‌زاده و افتخاری (۱۴۰۰) به مشکلات امنیتی ناشی از یأس و دوری مسئولین از زهد انقلابی پرداخته‌اند. محدثی و همکاران (۱۴۰۰) بیانیه را محرک علم و پژوهش دانسته و نقش جوانان و جامعه ایران را در حرکت به سوی تمدن نوین اسلامی بررسی کرده‌اند. علویان (۱۴۰۱) بر ظرفیت‌های جوانان و مدیریت جهادی برای ایجاد دولت اسلامی تأکید کرده‌اند. خوشناموند و همکاران شاخص‌های تربیتی مکتب شهید سلیمانی را در تحقق اهداف بیانیه بررسی کرده‌اند. محمدی پویا نیز بر نقش نظام آموزش و پرورش در تربیت نیروی انسانی برای تحقق اهداف گام دوم تأکید کرده است. این پژوهش‌ها نشان می‌دهند که محققان به ابعاد مختلف بیانیه پرداخته و راهکارهای متعددی برای تحقق اهداف آن ارائه داده‌اند.

روش‌شناسی تحقیق

در پژوهش حاضر با رجوع به منابع اسلامی و بیانات مقام معظم رهبری با محوریت بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی به تبیین وظایف و الگوهای رفتاری مخاطبان و جوان ایرانی با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی پرداخته شده است. رویکرد تحقیق توصیفی-تحلیلی بوده و شیوه جمع‌آوری داده‌ها از منابع مختلف کتابخانه‌ای و اسنادی و پیمایش‌ها و آمارهای ملی بوده است. بدین صورت که با رجوع به بیانیه گام دوم انقلاب به تبیین مؤلفه‌های وظایف و الگوهای رفتاری جوان ایرانی پرداخته شده، سپس این مقولات و زیرمقولات کدگذاری و جدول‌بندی شد و در مرحله بعدی بر اساس رویکرد تحلیل محتوای کیفی به مقایسه وضعیت موجود با وظایف و خواسته‌ها پرداخته شد. لازم به توضیح است که مؤلفه‌های احصاشده از بیانیه به‌عنوان شاخص در نظر گرفته شده و از طریق «تحلیل ثانویه» با رجوع به داده‌ها و آمارهای معتبر، میانگین وضعیت جوانان در هر یک از این شاخص‌ها مشخص گردید. میانگین هر شاخص عبارت است از میانگین مقدار عددی هر گویه

طیف لیکرت نتایج هر شاخص، با در نظر گرفتن معادل عددی هر گویه؛ خیلی کم: ۱، کم: ۲، متوسط: ۳، زیاد: ۴، خیلی زیاد: ۵. همچنین منابع اصلی داده‌های آماری در تحقیق حاضر شامل گزارش‌های مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران اسپا، داده‌های منتشره در وبسایت مرکز آمار ایران، پیمایش آرمان‌ها و الگوهای جوانان ایران (۱۳۹۸)، پیمایش زندگی خانوادگی در ایران (۱۳۹۷)، پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌ها موج سوم (۱۳۹۵)، آمارهای منتشره در وبسایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری می‌شود.

نمودار ۱. فرایند و مراحل انجام پژوهش

کدگذاری (شاخص‌سازی و محوربندی) بیانیه گام دوم با محوریت جوانان

با بررسی وضعیت جوانان در ابعاد مدنظر مقام معظم رهبری می‌توان به نقاط قوت توانمندی‌های جوانان پی برد و کمبودها و نقاط ضعف‌ها را شناسایی و آسیب‌شناسی کرد. نتایج حاصل از این مقایسه به سیاست‌گذاران مرتبط با حوزه جوانان کمک خواهد کرد تا بر اساس یک دیدگاه واقع‌بینانه‌تر در مورد مسئولیت‌های جوانان در آینده انقلاب تصمیم‌گیری کنند. از سویی مطابق بیانیه رهبر معظم انقلاب اسلامی، ویژگی‌های «جوان طراز گام دوم انقلاب» که آماده بر عهده گرفتن مسئولیت و حرکت در مسیر دومین مرحله‌ی خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی است، به شرح مدل زیر است. طبق منظومه فکری بیانیه، خصایص و الزامات جوانان و به‌طور خاص «جوان انقلابی» شامل مقوله‌های نمودار ۲ می‌باشد:

نمودار ۲. الزامات و خصایص جوان انقلابی در گام دوم انقلاب

البته با توجه به کدگذاری و عبارات هادی انجام شده، می‌توان برای جوانان محورهای کیفی ارائه داد که بر اساس آن اذعان داشت در بیانیه چه ویژگی‌هایی برای جوانان برشمرده است. از این رو وظایف مورد انتظار رهبری از جوانان در گام دوم انقلاب به شرح نمودار ذیل است.

نمودار ۳. الزامات و خصایص جوان انقلابی در گام دوم انقلاب

برای شاخص‌سازی نیاز است تا خلاصه‌کدگذاری که در قبل آمد مدنظر قرار گرفته شود و با اتکای به آن محورهای انتزاعی، شاخص‌های سنجش‌پذیر استخراج و تعریف گردد. لذا جدول زیر ارائه می‌گردد که در آن محورهای انتزاعی بیانیه در نظر گرفته شد و پژوهشگر با مراجعه به آمارها و پیمایش‌ها، شاخص‌های عملیاتی سنجش‌پذیر و متداول در تحقیقات آماری و نظرسنجی‌های رسمی (متناسب با شاخص‌های انتزاعی مدنظر رهبری در بیانیه) احصا و ارائه شد تا بتوان بستری دقیق و مناسب برای استناد و مقایسه وضعیت جوانان با آمارهای موجود در بخش بعد فراهم گردد. البته باید متذکر شد که برای افزایش روایی مراحل کدگذاری و شاخص‌سازی، نتایج حاصله در این بخش، در اختیار تعدادی از متخصصین نظرسنجی، و محققان بیانات رهبری قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد تا مراحل را بررسی کرده و نظرات خود را در مورد جدول زیر و شاخص‌های انتزاعی و عملیاتی اعلام نمایند. پس از جمع‌آوری نظرات و اعمال آن‌ها، جدول شاخص‌ها به صورت زیر نهایی می‌گردد.

جدول ۱. محورهای انتزاعی و سنجش‌پذیر از محورهای بیانیه

شاخص	محورهای انتزاعی	محورهای عملیاتی
جهاد امیدآفرینی	<ul style="list-style-type: none"> ◀ عدم توجه به پیام دشمن ◀ مقابله با هجمه تبلیغاتی دشمن برای امیدبخشی به آینده ◀ تلاش برای ایجاد تمدن نوین اسلامی ◀ کم کردن فاصله‌ی میان بایدها و واقعیت‌ها ◀ خودباوری و ستایش توانایی و دانش خود ◀ امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده 	<ul style="list-style-type: none"> - توجه و اعتماد به رسانه ملی و معتبر - مقایسه مخاطبان تلویزیون و ماهواره - روش پیگیری اخبار - اعتماد و اثرپذیری از فضای مجازی - دغدغه‌ها و نگرانی‌های ملی - وضعیت شخصی در آینده - خوش‌بینی به پیشرفت و آینده خود - مهم‌ترین آرمان‌های اجتماعی - اهداف مهم زندگی جوانان

جدول ۱. محورهای انتزاعی و سنجش‌پذیر از محورهای بیانیه

شاخص	محورهای انتزاعی	محورهای عملیاتی
بیش انقلابی و جهاد سیاسی	<ul style="list-style-type: none"> ◀ تلاش برای تحقق استقلال و آزادی ◀ پاسداری از انقلاب، استکبارستیزی ◀ افزایش عزت ملی و حفظ مرزبندی با دشمن ◀ مجهز به تحلیل سیاسی 	<ul style="list-style-type: none"> - نگرش به نظام و انقلاب - شناخت آرمان‌های انقلاب - امر به معروف و نهی از منکر - افتخار به هویت ایرانی - میزان مهاجرت (فکر به مهاجرت) - نگرش به کشورهای منطقه و جهان - نگرش در مورد رابطه با غرب - مشارکت سیاسی و حزبی - پیروی از گروه‌های مرجع موجه - دانش اجتماعی - مصرف فرهنگی - دسترسی به اینترنت و وسایل ارتباطی
عدالت اجتماعی و تعالی نظام و	<ul style="list-style-type: none"> ◀ حراست از انقلاب ◀ آماده‌سازی نظام برای امام زمان ◀ تلاش برای تحقق نظام پیشرفته اسلامی ◀ جهادی بزرگ برای ساختن ایران 	<ul style="list-style-type: none"> - عرق ملی و وطن پرستی - رعایت قانون - نگرش به محیط زیست - عوامل رنج‌آور جامعه
جهاد علمی	<ul style="list-style-type: none"> ◀ ارتقای جایگاه علمی کشور ◀ توجه به تحصیلات و دانش‌اندوزی ◀ احساس مسئولیت بیشتر برای حصول انقلابی علمی ◀ جهاد علمی زنان 	<ul style="list-style-type: none"> - تعداد دانشجویان - فعالیت‌های علمی - فعالیت پژوهشی - تولیدات و جایگاه علمی کشور - کتاب و کتاب‌خوانی - تمایل به ادامه تحصیل
جهاد پیشرفت	<ul style="list-style-type: none"> ◀ حضور در مدیریت کشور ◀ درس گرفتن از تجربه‌ها ◀ فعال‌سازی ظرفیت کشور ◀ مدیریت جهادی و اعتقاد به «ما می‌توانیم» ◀ میدان‌داری جوانان در تمامی عرصه‌ها ◀ تلاش برای تحقق عدالت و مبارزه با فساد ◀ داشتن وجدانی آرمان‌خواه ◀ نیروی انسانی مستعد و کارآمد و مؤمن 	<ul style="list-style-type: none"> - روحیه مسئولیت‌پذیری - رضایت از زندگی - رضایت از شغل - پنداشت صحیح از عدالت - حضور در مناصب دولت و مدیران میانی - فعالیت‌های جهادی و محرومیت‌زدایی - جمعیت فعال اقتصادی (اشتغال و بیکاری) - کارآفرینی و خوداشتغالی

جدول ۱. محورهای انتزاعی و سنجش‌پذیر از محورهای بیانیه

شاخص	محورهای انتزاعی	محورهای عملیاتی
دین‌داری و توجیه به اخلاق و معنویت	<ul style="list-style-type: none"> ◀ توجه به سبک زندگی ◀ توجه به اخلاق ◀ توجه به ارزش‌های معنوی ◀ پایبندی به اعمال دینی 	<ul style="list-style-type: none"> - دین‌داری و انجام واجبات (نماز و نماز جمعه) - مشارکت اجتماعی - پاسداشت مناسبات مذهبی - روحیه امید و نشاط - گرایش به ازدواج و تشکیل خانواده - کیفیت ارزش‌ها و روابط خانوادگی - روابط و اعتماد به اطرافیان - پایبندی به سبک زندگی ایرانی-اسلامی

وضعیت‌سنجی جوانان بر اساس شاخص‌های بیانیه گام دوم انقلاب

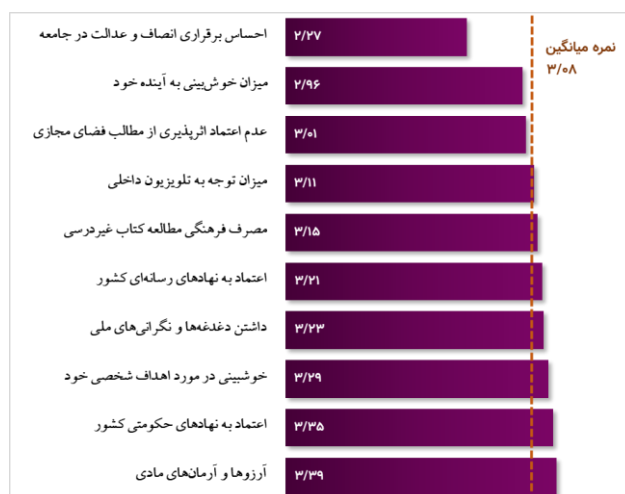
جهاد امیدآفرینی

اهمیت جهاد تبیین و امیدآفرینی در بیانیه گام دوم به‌خوبی مشهود است و چراکه دشمنان همواره در پی ناامیدسازی جامعه از بین بردن اعتمادبه‌نفس مردم و جوانان از دستاوردهای چهار ساله انقلاب بوده و هستند؛ چراکه اصولاً یکی از راهبردهای اصلی جریان‌های غیرانقلابی در داخل نظام اسلامی، یأس‌پراکنی و ناامیدسازی مردم نسبت به آینده است (فیروزیان، ۱۳۹۹). در بیانیه گام دوم، رهبر انقلاب به‌وضوح جهاد امیدآفرینی و تبیین را «نخستین و ریشه‌ای‌ترین جهاد» برای جوانان مؤمن و انقلابی معرفی کرده و آن را به شکل زیر تصریح می‌کنند:

در طول این چهار سال سیاست تبلیغی و رسانه‌ای دشمن و فعال‌ترین برنامه‌های آن، مایوس‌سازی مردم و حتی مسئولان و مدیران ما از آینده است. خبرهای دروغ، تحلیل‌های مغرضانه، وارونه‌نشان‌دادن واقعیت‌ها، پنهان‌کردن جلوه‌های امیدبخش، بزرگ‌کردن عیوب کوچک و کوچک‌نشان‌دادن یا انکار محسنات بزرگ، برنامه‌ی همیشگی هزاران رسانه‌ی صوتی و تصویری و اینترنتی دشمنان ملت ایران است؛ ... شما جوانان باید پیش‌گام در شکستن این محاصره‌ی تبلیغاتی باشید. در خود و دیگران نهال امید به آینده را پرورش دهید. ترس و نومیدی را

از خود و دیگران برانید. این نخستین و ریشه‌ای‌ترین جهاد شما است (مقام معظم رهبری، بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷).

بهترین تشریح در مورد اهمیت موضوع تأکیدات جهاد تبیین و امیدآفرینی در بیانات رهبری، مربوط به «تواصی به صبر» به‌خوبی بحث امیدواری و امیدآفرینی، همچنین خطرات یأس و ناامیدی را تبیین کرده‌اند (رک: مقاله جهاد برای امیدآفرینی، نشریه خط حزب‌الله، شماره ۲۸۰) در اینجا با توجه به آمارهای موجود مؤلفه‌های مندرج در زیر برای سنجش جهاد امیدآفرینی اراده شده‌اند.

نمودار ۴. بررسی مؤلفه‌های سنجش‌پذیر جهاد امیدآفرینی

جدول ۲. شاخص‌ها و محورهای جهاد امیدآفرینی

نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۲,۹۵	فقیر نشدن	میزان خوشبینی به آینده خود
۳	ابتلانشدن به بیماری سخت	
۲,۴۹	ابتلانشدن به اعتیاد	
۳,۵۴	امیدواری به آینده خود	
۲,۷۹	امیدبخش و روشن بودن آینده	
۳	آینده شغلی بهتر نسبت به والدین	
۲,۹۶	نمره میانگین	

جدول ۲. شاخص‌ها و محورهای جهاد امیدآفرینی

نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۲,۹۳	امکان دستیابی به حق ضایع‌شده از طرق قانونی	احساس برقراری انصاف و عدالت در جامعه
۲,۶۹	اجرای یکسان قانون در مورد مردم و مسئولان	
۲,۶۹	احساس رعایت شدن عدالت اقتصادی در جامعه	
۱,۱۳	پایمال نشدن حق افراد بدون پول و پارتی	
۱,۹	نرسیدن افراد متخصص و مجرب به مقامات بالا	
۲,۲۷	نمره میانگین	
۲,۹۵	فقیر نشدن	میزان خوش‌بینی به آینده خود
۳	ابتلانشدن به بیماری سخت	
۲,۴۹	ابتلانشدن به اعتیاد	
۳,۵۴	امیدواری به آینده خود	
۲,۷۹	امیدبخش و روشن بودن آینده	
۳	آینده شغلی بهتر نسبت به والدین	
۲,۹۶	نمره میانگین	
۳,۴۲	زندگی بر اساس اعتقادات دینی	خوش‌بینی در مورد اهداف شخصی
۳,۶۲	دوستان صمیمی و یکدل	
۳,۴۳	تحسین شدن توسط اطرافیان	
۲,۸	احتمال مشهور شدن در جامعه	
۳,۲۴	ثروتمند شدن	
۳,۲۲	زندگی مطابق با مد روز بودن	
۳,۲۹	نمره میانگین	
۳,۳۳	میزان خوش‌بینی (۱۳۹۵)	آرزوها و آرمان‌های مادی
۳,۶۶	آرزوی پولدار شدن (۱۳۹۸)	
۴,۰۱	آرزوی پیدا کردن شغل مناسب (۱۳۹۸)	
۲,۳۶	آرزوی شهرت داشتن (۱۳۹۸)	
۳,۱۴	لذت‌طلبی	
۳,۸۲	اولویت داشتن پول‌داری	
۳,۳۹	نمره میانگین	

جدول ۲. شاخص‌ها و محورهای جهاد امیدآفرینی

مؤلفه	زیرمؤلفه	نمره
اعتماد به نهادهای رسانه‌ای کشور	پیگیری اخبار سیاسی کشور	۲,۷۲
	اعتماد به رادیو و تلویزیون ایران	۳,۰۴
	اعتماد به روزنامه‌ها و سایت‌های خبری داخلی	۳,۰۴
	بی‌اعتمادی به تلویزیون‌های ماهواره‌ای	۳,۶۹
	بی‌اعتمادی به اینترنت و شبکه‌های مجازی	۳,۵۸
نمره میانگین		
اعتماد به نهادهای حکومتی کشور	اعتماد به مجلس شورای اسلامی	۳,۲
	اعتماد به مجمع تشخیص مصلحت نظام	۳,۲۶
	اعتماد به شورای نگهبان	۳,۲۵
	اعتماد به قوه قضاییه	۳,۲۸
	اعتماد به قوه قضاییه	۳,۲۸
	اعتماد به دولت	۲,۳
	اعتماد به شهرداری	۲,۹۷
	اعتماد به روحانیون	۴,۱۹
نمره میانگین		
نگران‌های ملی	احتمال جنگ به کشورهای دیگر	۳,۰۱
	احتمال بی‌آبی و خشک‌سالی	۳,۴۲
	احتمال فروپاشی اقتصاد	۳,۶۶
	احتمال جنگ داخلی	۳,۱۸
	احتمال تجزیه‌ی ایران	۲,۷۷
نمره میانگین		
میزان توجه به تلویزیون داخلی	بی‌توجهی به شبکه‌های ماهواره‌ای	۳,۷۵
	توجه زیاد به تلویزیون داخلی	۲,۴۷
نمره میانگین		
مصرف فرهنگی مطالعه کتاب غیردرسی		
عدم اعتماد اثرپذیری از مطالب فضای مجازی	ناسازگاری اطلاعات مکتسبه با واقعیات بیرونی	۲,۶
	عدم تأثیرگذاری بر زندگی	۲,۹۳

جدول ۲. شاخص‌ها و محورهای جهاد امیدآفرینی

نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۲,۹۴	عدم اعتماد به فضای مجازی	
۳,۰۳	عدم اثرگذاری بر زندگی شخصی	
۳,۵۳	عدم اختلال در زندگی خانوادگی	
۳,۰۱	نمره میانگین	

وضعیت جوانان در شاخص جهاد امیدآفرینی به‌طور کلی خوب ارزیابی می‌شود. بررسی‌ها نشان می‌دهند که جوانان به آینده خود و اهداف شخصی‌شان امیدوار هستند و یأس و ناامیدی کمتر در میان آن‌ها رواج دارد، که این خود می‌تواند راهگشای پوییش جهاد امیدآفرینی باشد. نگرانی‌های ملی جوانان نیز عمدتاً حول مسائل اقتصادی مانند احتمال فروپاشی اقتصادی و فقر متمرکز است، در حالی که نگرانی درباره تجزیه ایران کمترین اهمیت را دارد.

برای تحول‌خواهی و تلاش برای پیشرفت، توجه به دغدغه‌های ملی ضروری است. جوانان بیشترین نگرانی را در مورد فقیر شدن و اعتیاد دارند، در حالی که بی‌آبی و خشک‌سالی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. همچنین، احساس برقراری انصاف و عدالت در جامعه و رضایت از زندگی در سطح پایینی قرار دارد، که نشان می‌دهد وضعیت جامعه از نظر جوانان مستعد پیشرفت و تعالی نیست.

در راستای جهاد امیدآفرینی، تقویت بصیرت و بینش از طریق مطالعه و مصرف فرهنگی صحیح اهمیت دارد. بیش از ۹۰ درصد جوانان از شبکه‌های مجازی برای گذران اوقات فراغت استفاده می‌کنند و به‌طور متوسط ۳ کتاب غیردرسی در ماه مطالعه می‌کنند. در دسترسی به اخبار سیاسی، تلویزیون داخلی بیشترین مخاطب را دارد، هرچند که مخاطبان ماهواره‌ای نیز تعداد بالایی دارند. اعتماد به رسانه‌های داخلی وضعیت خوبی دارد و نشان‌دهنده توجه کمتر جوانان به رسانه‌های خارجی و معاند است، که این خود عملی به‌گفتار و سیاست کلی نظام است. به‌طور خلاصه، جوانان ایرانی در شاخص جهاد امیدآفرینی وضعیت خوبی دارند، اما نگرانی‌های اقتصادی و اجتماعی باید مورد توجه بیشتری قرار گیرند تا زمینه‌ساز پیشرفت و تعالی بیشتر جامعه فراهم شود.

جهاد پیشرفت

مفهوم «جهاد پیشرفت» و اصطلاح «مدیریت جهادی» در بیانات رهبری به عنوان نقشه راهی برای حرکت انقلاب و الگوسازی مشهود است. رهبر انقلاب در ابلاغیه «الگوی پیشرفت ایران در پنجاه سال آینده» (۱۳۹۷/۰۷/۲۲) تأکید کرده‌اند که این الگو شامل مبانی و آرمان‌های پیشرفت و افق مطلوب کشور در پنج دهه آینده است و تدابیر مؤثر برای دستیابی به آن را طراحی کرده‌اند. ایشان نخبگان و صاحب‌نظران را به بررسی عمیق ابعاد مختلف سند و ارائه نظرات فراخواندند. آرمان‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به عنوان «ارزش‌های بنیادین فرازمانی و فرامکانی جهت‌دهنده پیشرفت» تعریف شده‌اند. این ارزش‌ها شامل نیل به خلافت الهی و حیات طیبه، معرفت به حقایق، ایمان به غیب، سلامت جسمی و روانی، مدارا و همزیستی با هم‌نوعان، رحمت و اخوت با مسلمانان، مقابله مقتدرانه با دشمنان، بهره‌برداری کارآمد و عادلانه از طبیعت، تفکر و عقلانیت، آزادی مسئولانه، انضباط اجتماعی و قانون‌مداری، عدالت همه‌جانبه، تعاون، مسئولیت‌پذیری، صداقت، نیل به کفاف، استقلال، امنیت و فراوانی است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۰۷/۲۲).

جهاد پیشرفت در جوانان باید هم از نظر ویژگی‌های فردی و هم زمینه‌های اجتماعی بررسی شود. ویژگی‌های فردی شامل ارزش‌های شخصی و مهارت‌های لازم برای پیشرفت و ویژگی‌های اجتماعی شامل زمینه‌ها و بسترهای اجتماعی مورد نیاز برای پیشرفت جامعه است. این بررسی‌ها می‌تواند نقش مؤثری در تحقق اهداف بیانیه گام دوم انقلاب داشته باشد.

نمودار ۵. بررسی مؤلفه‌های سنجش‌پذیر جهاد پیشرفت

جدول ۳. شاخص‌ها و محورهای جهاد پیشرفت

نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۲,۵۲	وقت‌شناسی	پابندی به هنجارهای شغلی
۲,۵۵	قانون و مقررات	
۲,۴۶	وجدان کاری	
۲,۸۷	احساس امنیت شغلی	
۲,۶	نمره میانگین	
۳,۵۷	جدی و کوشا بودن	سجایای اخلاقی خوب
۳,۵۴	امیدواری	
۳,۳۳	خوش‌بین بودن	
۲,۶	خیال‌باف نبودن	
۲,۶۸	معلوم و نامبهم بودن آینده	
۲,۶۵	اعتقاد نداشتن به شانس	
۱,۷	احساسی نبودن	
۲,۹۴	بلاتکلیف نبودن	
۲,۸۷	نمره میانگین	
۳,۲۱	محلّه	داشتن رضایت از ابعاد زندگی
۳,۰۴	وضع مالی خود	
۲,۹۲	مسکن	
۱,۶۷	وضعیت اقتصادی کشور	
۲,۷۱	نمره میانگین	
۳,۲۷	موقعیت اجتماعی	احساس خوشبختی و رضایت از وضع مالی
۱,۸۵	یکسانی سطح زندگی با دیگران	
۲,۵۸	احساس خوشبختی (۱۳۹۵)	
۳,۲۱	احساس خوشبختی (۱۳۹۸)	
۲,۷۳	نمره میانگین	
۲,۹۶	رضایت از شغل (۱۳۹۵)	رضایت از درآمد و شغل
۳,۲۳	رضایت از شغل (۱۳۹۷)	
۳,۱۴	رضایت از شغل (۱۳۹۸)	

جدول ۳. شاخص‌ها و محورهای جهاد پیشرفت

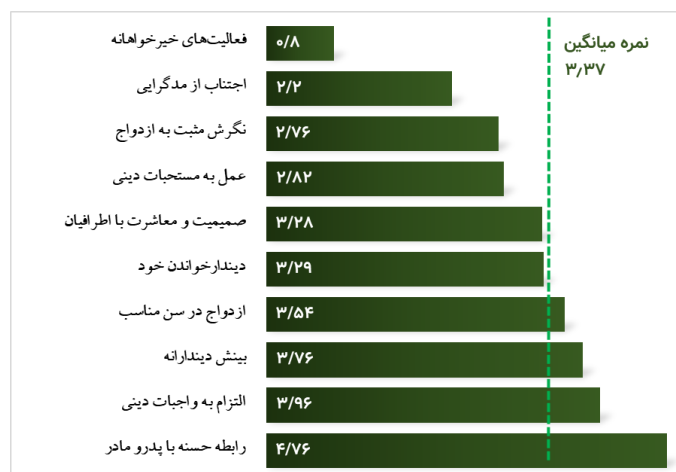
نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۳,۳۶	رضایت از وضع مالی (۱۳۹۵)	
۲,۹	فاصله شغل فعلی با شغل مطلوب (۱۳۹۸)	
۳,۱۲	نمره میانگین	
۳,۹۵	مهارت و توانایی در پیدا کردن شغل (۱۳۹۸)	شایسته‌گزینی در مشاغل
۳,۵۱	تأثیر مدارک تحصیلی دانشگاهی در پیدا کردن شغل (۱۳۹۸)	
۳,۷۹	تأثیر تجربه و سابقه‌ی کاری در پیدا کردن شغل (۱۳۹۸)	
۱,۷۱	تأثیر نداشتن شانس و اقبال در پیدا کردن شغل (۱۳۹۸)	
۰,۹۵	تأثیر داشتن پارتی در پیدا کردن شغل (۱۳۹۸)	
۳,۰۶	تأثیر تخصص و شایستگی شغل‌یابی (۱۳۹۵)	
۰,۹۲	تأثیر پارتی در یافتن شغل (۱۳۹۵)	
۲,۵۶	نمره میانگین	
۳,۴۲	اعتقاد به عدالت اقتصادی	عدالت‌گرایی
۲,۷۴	اعتقاد به عدالت سیاسی	
۲,۹۶	اعتقاد به عدالت قومی	
۳,۰۴	نمره میانگین	
۳,۵۶	میزان حق‌گرایی	
۲,۰۴	داشتن تحصیلات بالا	توجه به پیشرفت در زندگی شخصی
۲,۳۱	مقام و موقعیت بالا	
۲,۴۲	تحسین شدن توسط اطرافیان	
۲,۴	زندگی بر اساس اعتقادات دینی	
۲,۲۵	داشتن دوستان صمیمی و یکدل	
۲,۲۱	ثروتمند بودن	
۲,۲۸	مشهور بودن در جامعه	
۲,۳۷	داشتن ظاهر زیبا	
۲,۴۷	مطابق با مد روز بودن	
۲,۳۱	نمره میانگین	

با نگاهی به این مؤلفه‌ها پرواضح است که جوانان در حد متوسط رو به پایینی (۲,۸۴ از ۵)، مستعد به مشارکت در جهاد پیشرفت هستند و بهترین وضعیت در حق‌گرایی، بدترین وضعیت اهمیت پیشرفت در زندگی شخصی و حس شایسته‌گزینی در مشاغل است که در حد کمی ارزیابی می‌شوند.

باید متذکر شد که در این شاخص برخی مؤلفه‌ها مربوط به زمینه اجتماعی و وضعیت زمینه‌ای جامعه است که این جوان با نظر داشت آن‌ها می‌تواند جهاد پیشرفت را تسریع بخشد؛ مؤلفه‌هایی مانند شایسته‌گزینی در مشاغل از نظر جوانان در حد کمی رعایت می‌شود؛ هرچند در شاخص جهاد پیشرفت مؤلفه‌های مربوط به اخلاق و ویژگی‌های جوانان نیز بررسی شده که همانند حق‌گرایی، عدالت‌گرایی و خوش‌بینی در مورد اهداف شخصی، که غالباً وضعیت بهتری مشاهده می‌شود. در کل می‌توان گفت که جوانان ایرانی مستعد جهاد و مدیریت جهادی پیشرفت هستند اما زمینه و بستر اجتماعی و جامعه همچنان فراهم نبوده و نارضایتی از عوامل زمینه‌ای پیشرفت، می‌تواند مانع شود.

دین‌داری و توجه به اخلاق و معنویت

به‌طور کلی می‌توان گفت که محورهایی کلی مد نظر مقام معظم رهبری در مورد دین‌داری و توجه به اخلاق و معنویت همواره در بینش رهبری از اهمیت زیربنایی برخوردار بوده و در بررسی بیانیه نیز با عباراتی همچون توجه به سبک زندگی ایرانی-اسلامی، اخلاق، ارزش‌های معنوی و پایبندی به دین‌داری و اعمال دینی مورد توجه بوده است. در این قسمت مؤلفه‌هایی سبک زندگی دینی مدنظر قرار گرفته و با توجه به دیدگاه مقام رهبری، سبک زندگی همان «عقل معاش» مذکور در روایات بوده و در حقیقت می‌توان آن را «نرم‌افزار تمدن اسلامی» نامید. تمایز دو نوع سبک زندگی از نگاه ایشان ۱- غیرتوحیدی (مادی‌گرایانه بر مبنای مصرف‌گرایی، لذت و عرفی‌بودن امر دینی) و ۲- توحیدی (بر مبنای دستورات الهی و اثرات آن بر تمامی جوانب زندگی) می‌تواند از نظر تحلیلی راهگشا باشد (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار با جوانان، ۱۳۹۱/۰۷/۲۳). با نظر داشت این تقسیم‌بندی و ابعاد مرسوم، در پیمایش‌ها مؤلفه‌های نمودار زیر به‌صورت کلی جمع‌بندی شده است.

نمودار ۶. بررسی مؤلفه‌های سنجش‌پذیر دین‌داری و التزام به اخلاق و معنویت

جدول ۴. شاخص‌ها و محورهای دین‌داری و توجه به اخلاق و معنویت

نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۴,۳۴	توکل به خدا در انجام امور مهم زندگی	نگرش‌های دینی
۴,۰۱	احساس نزدیکی به خدا در زندگی	
۴,۳۱	ارادت و محبت به اهل‌بیت	
۴,۲۶	اعتقاد به محاسبه اعمال در آخرت	
۳,۷۵	وظیفه همگانی امر به معروف و نهی از منکر	
۱,۸۸	لزوم عمل به واجبات در دین‌داری	
۳,۷۶	نمره میانگین	
۴,۰۲	نماز	التزام به اعمال دینی
۳,۶۱	صدقه دادن	
۳,۰۱	شرکت در مجالس روضه و عزاداری	
۲,۹۵	تلاوت قرآن	
۳,۰۱	زیارت اماکن متبرکه	
۲,۴۲	استخاره	
۳,۹۱	روزه	
۲,۵۸	شرکت در نماز جماعت	

جدول ۴. شاخص‌ها و محورهای دین‌داری و توجه به اخلاق و معنویت

مؤلفه	زیرمؤلفه	نمره
	شرکت در نماز جمعه	۲,۱۷
	حضور در مسجد	۲,۷۷
	پرداخت خمس و زکات	۲,۸۲
نمره میانگین		
۳,۰۲		
دیندارخواندن خود		
۳,۲۹		
عضویت در انجمن‌ها	جشن نیکوکاری برای کمک به افراد نیازمند	۱,۳۱
	جشن کمک به دانش‌آموزان نیازمند	۱,۱۹
	برنامه یاری و همدلی با کودکان کار و محروم از تحصیل	۰,۸۱
	کمک به ساخت مدرسه و مراکز آموزشی	۰,۶۳
	ساخت درمانگاه و مراکز بهداشتی	۰,۵۴
	کمک به ساخت مسجد و تکایای مذهبی	۰,۸۵
	تهیه تجهیزات برای نوعروسان	۰,۶۳
	کمک به خیریه‌ها	۰,۹۴
	کمک به خیریه‌ها و مراکز بیماران خاص	۰,۷
	برنامه نذر فرهنگی	۰,۵۸
	کمک به انجمن‌های دوستداران طبیعت	۰,۴۹
	اهداء خون	۰,۷۶
	شرکت در برنامه‌های امدادی هلال‌احمر	۰,۴۶
	تحت پوشش گرفتن بچه‌های بی‌سرپرست	۰,۳۸
	نمره میانگین	
۰,۷۳		
نگرش مثبت به ازدواج	مانع پیشرفت نبودن ازدواج	۲,۷۲
	حرمت رابطه جنسی برای مرد ازدواج‌نکرده	۲,۷۹
نمره میانگین		
۲,۷۶		
ازدواج در سن پایین	ازدواج پسران در سن پایین (۱۳۹۵)	۳,۵۹
	ازدواج دختران در سن پایین (۱۳۹۵)	۳,۴۹
نمره میانگین		
۳,۵۴		
دلایل بالا رفتن سن ازدواج در جامعه ایران	عدم برخورداری از شغل مناسب	۴,۴۲

جدول ۴. شاخص‌ها و محورهای دین‌داری و توجه به اخلاق و معنویت

مؤلفه	زیرمؤلفه	نمره	
	عدم برخورداری از درآمد کافی	۴,۴۵	
	بالا بودن هزینه ازدواج	۴,۲۱	
	عدم برخورداری از مسکن مستقل	۴,۱۷	
	بالا بودن سطح توقعات جوانان	۴,۰۹	
	اعتماد نداشتن به افراد	۳,۹۷	
	هزینه‌های تهیه جهیزیه	۳,۹۱	
	نیافتن همسر مناسب با توجه به معیارها	۳,۸	
	فرار از مسئولیت	۳,۷۵	
	بالا بودن مهریه	۳,۷۱	
	دخالت والدین در انتخاب همسر	۳,۳۱	
	ادامه تحصیل	۳,۲۳	
	نمره میانگین		۳,۹۲
	محدودیت‌ها و موانع تمایل به بچه‌دار شدن	برای آینده فرزندانم نگرانم	۴,۰۳
سخت بودن تربیت فرزندان		۳,۸۱	
از پس هزینه‌های آن بر نمی‌آیم		۳,۴۵	
فرزند زیاد را مناسب نمی‌دانم		۳,۲۸	
همسر من فرزند نمی‌خواهد		۲,۴۱	
سن من همسرم زیاد است		۱,۵۷	
نداشتن فرصت کافی		۲,۹۸	
با شرایط کاری فعلی من سازگار نیست		۲,۵۱	
با شرایط کاری همسر من سازگار نیست		۲,۶۷	
وضعیت سلامتی من همسرم اجازه نمی‌دهد		۱,۸۶	
باید بخش زیادی از تفریحات و علایقم را کنار بگذارم		۲,۶۷	
باعث کم شدن روابط عاطفی با همسرم می‌شود		۲,۷۹	
باعث کم شدن یا سرد شدن در روابط جنسی با همسرم می‌شود		۲,۷۳	
امید زیادی به ادامه زندگی با همسرم ندارم		۱,۷۲	
نمره میانگین		۲,۷۵	

جدول ۴. شاخص‌ها و محورهای دین‌داری و توجه به اخلاق و معنویت

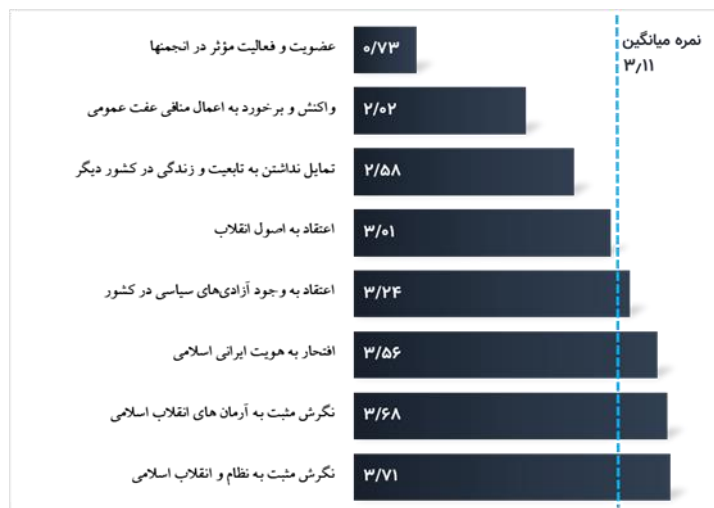
نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۴,۶۵	رابطه با پدر	رابطه حسنه با والدین
۴,۸۷	رابطه با مادر	
۴,۷۶	میانگین	
۴,۱۷	معاشرت با برادران و خواهرانتان	صمیمیت و معاشرت با اطرافیان
۴,۰۲	صمیمیت با برادران و خواهرانتان	
۳,۲۳	معاشرت با فامیل و بستگان خود	
۱,۹۶	معاشرت با همسایگان خود	
۳,۰۱	معاشرت با دوستانان	
۳,۲۸	نمره میانگین	
۲,۵۹	بی‌توجهی به مصرف‌تمایزخواهانه	میزان تمایل به مصرف‌تمایزی
۱,۶۱	مصرف نکردن برای خودنمایی	
۲,۴۲	اهمیت دوام و کیفیت کالا در مقایسه با برند آن	
۳,۲	نمره میانگین	
۲,۴۴	عدم معاشرت دختر و پسر قبل از ازدواج	اجتناب از معاشرت با جنس مخالف
۳,۴۷	نامناسب بودن زندگی دختر و پسر بدون ازدواج رسمی	
۲,۹۶	نمره میانگین	

با توجه به نمودار به وضوح می‌توان دید که جوانان وضعیت متوسط رو به بالایی دارند و می‌توان گفت که در التزام آن‌ها به واجبات دینی و نیکی به والدین در سطح بالایی بوده و به خوبی مشهود است که جوانان در شیوه عمل به امور دینی ۷۵ درصد به حکم مراجع و احتیاط عمل کرده و تنها ۲۵ درصد به احکام اعتنایی ندارند. به علاوه اینکه اگر بر مبنای سبک زندگی توحیدی و دینی شدن تمام ابعاد زندگی قضاوت شود مؤلفه‌هایی مانند مدگرایی، مصرف‌گرایی و مشارکت در انجمن‌ها در سطح نامناسبی قرار دارند. به نظر می‌رسد که وضعیت دین‌داری در جامعه در سطح متوسطی قرار دارد و جوانان غالباً به انجام واجبات و فرهنگ غالب دینی اهتمام دارند.

بینش انقلابی و جهاد سیاسی

بینش انقلابی و جهاد سیاسی مفهومی است که پیش از بیانیه نیز در بیانات رهبر نمود داشته و ایشان پنج شاخصه برای مفهوم بینش انقلابی بیان داشته‌اند: «پابندی به مبانی و ارزش‌های اساسی اسلام و انقلاب، هدف‌گیری آرمان‌های انقلاب و همت بلند برای رسیدن به آن‌ها، پابندی به استقلال کشور، حساسیت در برابر دشمن و نقشه دشمن و عدم تبعیت از آن و تقوای دینی و سیاسی» (مقام معظم رهبری، بیانات به مناسبت بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۹۵/۰۳/۱۴). همین رهنمودها و محورها در بیانیه گام دوم نیز به شیوه‌ای دیگر بیان شده که در این تحقیق به‌عنوان بینش انقلابی و جهاد سیاسی نام‌گذاری شده که می‌توان با مؤلفه‌های مندرج در جدول زیر بررسی کرد.

نمودار ۷. بررسی مؤلفه‌های سنجش‌پذیر بینش انقلابی و جهاد سیاسی

جدول ۵. شاخص‌ها و محورهای بینش انقلابی و جهاد سیاسی

مؤلفه	زیرمؤلفه	نمره
نگرش به نظام و انقلاب اسلامی	افزایش استقلال کشور در جهان پس از انقلاب	۳,۷۶
	ایجاد امنیت در جامعه باوجود ولایت فقیه	۳,۸۵
	افزایش مشارکت مردم در امور کشور	۳,۷
	اطمینان از تبدیل به کشوری پیشرفته در آینده	۳,۷۸

جدول ۵. شاخص‌ها و محورهای بینش انقلابی و جهاد سیاسی

نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۳,۴۵	افزایش توجه دولت و حکومت به محرومان جامعه پس از انقلاب	
۳,۷۱	نمره میانگین	
۳,۵۸	حمایت از مستضعفان جهان	نگرش به آرمان‌های انقلاب اسلامی
۳,۷۴	آزادی قدس	
۳,۷۱	برقراری حکومت اسلامی در جهان	
۳,۲۴	مبارزه با آمریکا	
۴,۱۳	دیپلماسی سازنده با جهان	
۳,۶۸	نمره میانگین	
۱,۹۷	جدا نبودن دین از سیاست	اعتقاد به اصول انقلاب
۳,۳۱	لزوم رعایت حجاب اجباری همه خانم‌ها	
۳,۷۵	وظیفه همگانی امر به معروف و نهی از منکر	
۳,۰۱	نمره میانگین	
۲,۱	در مورد بدحجابی خانم‌ها	واکنش به اعمال منافی عفت عمومی
۲,۱۳	معاشرت و دوستی غیرشرعی دختر و پسر	
۱,۸۱	تماشای موسیقی همراه با رقص	
۲,۰۴	برگزاری مهمانی و جشن‌های مختلط	
۲,۰۲	نمره میانگین	
۳,۵۶	افتخار به ایرانی بودن	افتخار به هویت ایرانی اسلامی
۳,۵۵	افتخار به مسلمان بودن	
۳,۵۶	نمره میانگین	
۲,۷۳	تمایل نداشتن به مهاجرت	عدم تمایل به تابعیت و زندگی در کشور دیگر
۲,۴۲	عدم تمایل به زندگی در یک کشور غربی	
۲,۵۸	نمره میانگین	
۳,۱۳	اهمیت رأی و نظر مردم برای حکومت	وجود آزادی‌های سیاسی کشور
۳,۴	احساس آزادی سیاسی	

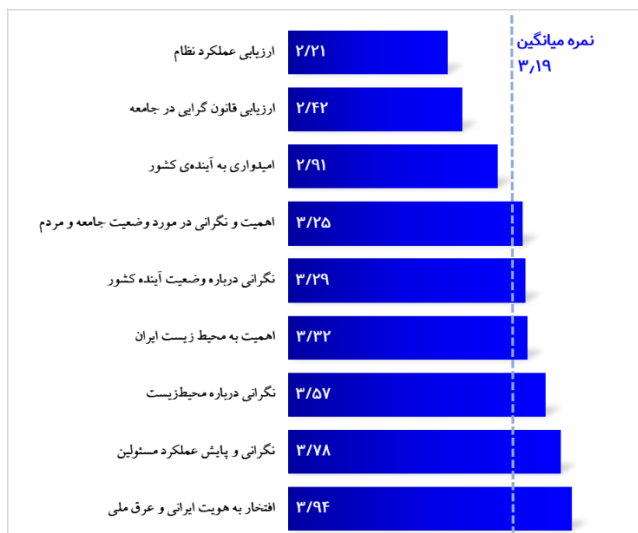
جدول ۵. شاخص‌ها و محورهای بینش انقلابی و جهاد سیاسی

مؤلفه	زیرمؤلفه	نمره
	احساس آزادی در نحوه لباس پوشیدن	۳,۴۲
	آزادی فعالیت و انتقاد برای احزاب قانونی	۳,۰۲
نمره میانگین		۳,۲۴

در بررسی بینش انقلابی و جهاد سیاسی جوانان، عضویت در انجمن‌ها به دلیل داده‌های پرت در محاسبه میانگین لحاظ نشده است. برای سنجش بینش انقلابی، از گویه‌هایی مانند میزان توجه به محرومان، افزایش مشارکت مردم، ارتقاء استقلال کشور، و تأثیر ولایت فقیه بر امنیت استفاده شد. جوانان به طور کلی معتقدند که وجود ولایت فقیه باعث امنیت در جامعه شده است و از این بابت رضایت بالایی دارند. در مورد آرمان‌های سیاسی انقلاب، جوانان بیشترین توافق را بر روی آرمان آزادی قدس و برقراری حکومت اسلامی در جهان دارند و میزان اعتقاد آن‌ها به این آرمان‌ها بالاتر از متوسط است. همچنین، اعتقاد به لزوم حکمرانی دینی و رعایت حجاب عمومی در حد متوسطی قرار دارد. این نتایج نشان می‌دهد که جوانان به اصول و آرمان‌های انقلاب اسلامی متعهد هستند و از نقش ولایت فقیه در ایجاد امنیت و ثبات کشور حمایت می‌کنند.

تعالی نظام و عدالت اجتماعی

شاخص «تعالی نظام و عدالت اجتماعی» در این تحقیق بیشتر مربوط به گزاره «تلاش برای ایجاد تمدن نوین اسلامی و تحقق نظام پیشرفته اسلامی» در بیانیه و سایر بیانات رهبری است که با مؤلفه‌هایی اصلی ذکر شده در نمودار زیر سنجیده شده است.

نمودار ۸. بررسی مؤلفه‌های سنجش‌پذیر تعالی نظام و عدالت اجتماعی

جدول ۶. شاخص‌ها و محورهای بینش انقلابی و جهاد سیاسی

نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۳,۴ ۱	وفاداری به کشور	عرق ملی و افتخار به هویت ایرانی
۳,۶ ۱	حضور در جبهه	
۴,۲ ۷	افتخار به ایرانی بودن	
۴,۱	افتخار به ایرانی‌بودن با توجه تاریخ غنی	
۴,۱ ۴	افتخار به فرهنگ محلی و قومی خود	
۴,۱	افتخار به ایرانی‌بودن به دلیل وجود امنیت و آرامش عمومی	
۳,۹ ۳	افتخار به ایرانی‌بودن به دلیل اقتدار دیپلماتیک	
۳,۹ ۴	نمره میانگین	

جدول ۶. شاخص‌ها و محورهای بینش انقلابی و جهاد سیاسی

نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۲,۱ ۵	پایبندی به قانون‌گرایی جوانان	نگرانی در مورد قانون و قانون‌گرایی
۲,۲ ۳	رعایت قانون از سوی مردم	
۲,۵ ۴	رعایت قانون توسط مسئولان و بستگان آنها	
۲,۸	رعایت قانون از سوی ثروتمندان	
۲,۳ ۶	قانون‌گرایی دستگاه‌های حکومتی دولتی	
۲,۴ ۲	نمره میانگین	
۳,۵	انسان‌ها حق ندارند برای برآوردن نیازهایشان محیط‌زیست طبیعی را تغییر دهند	نگرانی‌های زیست‌محیطی
۳,۷ ۲	وقتی انسان‌ها در طبیعت دخل و تصرف می‌کنند، اغلب به پیامدهای مخرب می‌انجامد	
۳,۰ ۵	پیشرفت‌های علمی و فنی ما را مطمئن ساخته که زمین به جایی غیرقابل زندگی تبدیل نمی‌شود	
۳,۸ ۸	زمین دارای منابع طبیعی کافی است اگر فقط بدانیم چگونه از آنها استفاده کنیم	
۴,۱ ۳	گیاهان و حیوانات به اندازه انسان‌ها حق حیات دارند	
۳,۸ ۲	تبادل طبیعت توسط فعالیت‌های صنعتی انسان در حال نابودی است	
۲,۹ ۲	در بیان بحران‌های محیط‌زیست بسیار اغراق می‌شود	
۳,۵ ۷	نمره میانگین	
۳,۰	نگرانی برای محیط‌زیست ایران، ۱۳۹۸	محیط‌زیست ایران

جدول ۶. شاخص‌ها و محورهای بینش انقلابی و جهاد سیاسی

نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۱		
۳,۶ ۳	نگرانی برای محیط‌زیست ایران، ۱۳۹۵	
۳,۳ ۲	نمره میانگین	
۱,۵	ایجاد امنیت در جامعه	نگرانی درباره عملکرد نظام
۲,۲ ۳	افزایش رفاه مردم	
۱,۹	حفظ ارزش‌های دینی	
۲,۰ ۳	اجرای قانون	
۲,۲ ۵	حمایت از آزادی بیان	
۲,۰ ۶	ارتقای ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی	
۲,۴ ۹	سلامت اقتصادی و اداری	
۲,۶ ۶	کاهش فقر و نابرابری	
۲,۱ ۹	حفاظت از محیط‌زیست	
۲,۸ ۲	رضایت اوضاع اقتصادی	
۲,۱ ۹	رضایت اوضاع سیاسی کشور	
۲,۲ ۱	نمره میانگین	

جدول ۶. شاخص‌ها و محورهای بینش انقلابی و جهاد سیاسی

نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۳,۶ ۵	مورد اعتماد بودن	نگرانی نسبت به مسئولین
۳,۹ ۵	میزان صداقت	
۳,۸ ۵	امانت‌داری	
۳,۴ ۹	توانایی و تخصص	
۳,۸	عدالت	
۳,۹ ۳	سلامت اقتصادی	
۳,۷ ۸	نمره میانگین	
۲,۹ ۱	میزان امیدواری به آینده‌ی کشور	
۳,۸ ۲	وضع دین‌داری مردم در زمان حال	نگرانی درباره وضعیت آینده جامعه و ایران
۳,۱ ۶	وضع دین‌داری مردم در ۵ سال آینده	
۱,۵ ۹	وضع سیاسی مردم در زمان حال	
۱,۵ ۸	وضع سیاسی مردم در ۵ سال آینده	
۳,۷ ۷	وضع جرائم مردم در زمان حال	
۳,۶ ۳	وضع جرائم مردم در ۵ سال آینده	

جدول ۶. شاخص‌ها و محورهای بینش انقلابی و جهاد سیاسی

نمره	زیرمؤلفه	مؤلفه
۴,۴ ۴	رواج اخلاق منفی مردم در زمان حال	
۱,۸ ۳	رواج اخلاق منفی مردم در ۵ سال آینده	
۴,۳ ۴	وضعیت فقر و نابرابری مردم در زمان حال	
۴,۳ ۲	وضعیت فقر و نابرابری مردم در ۵ سال آینده	
۳,۲ ۵	نمره میانگین	
۳,۷ ۱	فساد اداری در آینده	نگرانی درباره ۵ سال آینده کشور
۴,۲ ۸	پارتی‌بازی	
۴,۰ ۳	اعتیاد جوانان	
۱,۹ ۳	اعتقادات دینی	
۱,۹ ۳	رفاه و وضع اقتصادی	
۳,۸ ۸	تبعیض و بی‌عدالتی	
۳,۲ ۹	نمره میانگین	

در بررسی شاخص جهاد پیشرفت، توجه به دغدغه‌های ملی و وضعیت کشور از نگاه جوانان اهمیت دارد. عرق ملی و وطن‌پرستی جوانان در سطح بالایی قرار دارد، که این شامل افتخار به

ایرانی بودن، فرهنگ محلی و قومی، و آمادگی برای دفاع از سرزمین در زمان جنگ است. این جوانان به کشور و نظام دل‌بستگی دارند و در راه تعالی آن قدم برمی‌دارند. با این حال، ارزیابی عملکرد نظام و قانون‌گرایی نشان می‌دهد که جوانان اعتقاد دارند میزان قانون‌گرایی در جامعه پایین است. رعایت قانون توسط مردم و دستگاه‌های حکومتی در سطح پایینی قرار دارد، که نشان‌دهنده فاصله زیاد با رهنمودهای گام دوم انقلاب است. همچنین، جوانان نگران فقر، بیکاری و تورم هستند و ۷۵ درصد آن‌ها معتقدند که این مشکلات در آینده بدتر خواهد شد.

جهاد علمی

یکی از مهم‌ترین خواست‌های رهبری از جوانان جهاد علمی و علم‌آموزی است که در بیانیه به وضوح، به آن اشاره شده و خواستار تقویت خود در این عرصه بوده‌اند. خصوصاً اینکه در راستای ارتقای جایگاه علمی کشور، خودباوری و ستایش توانایی و دانش خود، توجه به تحصیلات و دانش‌اندوزی، احساس مسئولیت بیشتر برای حصول یک انقلاب علمی و جهاد علمی زنان قدم بردارند.

بررسی تعداد دانشجویان می‌توان بینش خوبی در مورد میزان میل جوانان به کسب علم و دانش به دست دهد. نکته مثبت در مورد بررسی روند تغییرات دانشجویان مشهود بود این است که نسبت دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی رو به افزایش بوده هرچند روند کلی کل دانشجویان کاهشی بوده است. به علاوه نسبت جنسیتی دانشجویان در این سال‌ها رو به برابری بوده و فاصله اندکی تا عدالت جنسیتی در تحصیل وجود دارد. همچنین بررسی تمایل به ادامه تحصیل نشان می‌دهد که اکثر افراد قصد ادامه تحصیل تا مقاطع عالی (ارشد و دکتری) را دارند. همچنین نمره میانگین نشان می‌دهد که جوانان آرزوی زیادی برای ادامه تحصیل و کسب دانش دارند اما وقتی شرایط خود را در نظر می‌گیرند سطح تمایل به ادامه تحصیل اندکی کاهش می‌یابد؛ لذا می‌توان نتیجه گرفت که شرایط برای ادامه تحصیل اندکی برای جوانان نامناسب است. همچنین در تمام مقاطع تحصیلی انگیزه اکثر افراد از ادامه تحصیل پیدا کردن شغل و ارتقا است.

روندهای فعالیت‌های دانشجویی در ارتقای ظرفیت علمی دانشجویان و دانشگاه‌ها نشان از آن دارد که به نسبت سال ۱۳۹۷ تا قبل از شیوع کرونا و تعطیلی دانشگاه‌ها، روند این شاخص‌ها افزایش چشمگیری داشته و تعداد نشریات دانشجویی از همه بیشتر بوده است و میزان فعالیت‌های علمی دانشجویی افزایش نسبی داشته است. به جز در قسمت کرسی‌های آزاداندیشی که کاهش آن در سال ۹۸ را می‌توان شیوع کرونا و برگزاری غیرحضورى بوده است. این امر در مورد تعداد اعضای کتابخانه‌های عمومی کشور و تعداد کتب منتشر شده مشهود بوده که در طی چند سال گذشته برای آن‌ها روندی افزایشی قابل مشاهده است. در جدول ذیل نسبت به شاخص جهاد علمی، و وضعیت آماری آن ارائه شده که به جهت نوع داده‌ها، متفاوت‌تر از شاخص‌های پیشین است:

جدول ۷. شاخص‌ها و محورهای جهاد علمی

مؤلفه	زیر مؤلفه	نمره
تعداد دانشجویان	کارדانی	۶۵۴,۴۴۱
	کارشناسی	۲,۰۷۶,۳۶۱
	کارشناسی ارشد	۶۵۶,۲۸۷
	دکتری حرفه‌ای و تخصصی	۲۲۹,۰۲۵
کل		
فعالیت علمی-فرهنگی دانشجویان	نشریات	۵۳۶۱
	تشکل‌های دانشجویی	۳۲۷
	کرسی‌های آزاداندیشی	۲۱۱
	کانون‌های علمی-فرهنگی	۶۹۳۶
	انجمن علمی-دانشجویی	۹۶۵۱
کل		
فعالیت‌های پژوهشی	تعداد محققان	۲۲۵,۶۵۸
	پروژه‌های بنیادی	۲۱,۹۴۹
	پروژه‌های کاربردی	۶۵,۶۳۸
	پروژه‌های توسعه‌ای	۳۴,۸۹۵
کل (پروژه‌ها)		
تولیدات و جایگاه علمی کشور	مقالات نمایه شده در اسکوپوس	۵۹۹۵۱
	مقالات نمایه شده در ISI	۵۰۶۱۵

جدول ۷. شاخص‌ها و محورهای جهاد علمی

مؤلفه	زیر مؤلفه	نمرو ۵
	رتبه علمی ایران در جهان (اسکوپس)	۱۶
	رتبه علمی ایران در جهان (ISI)	۱۶
	تعداد دانشگاه کشور در لیست دانشگاه‌های برتر جهان؛ (تایمز)	۲۹
	تعداد دانشگاه کشور در لیست دانشگاه‌های برتر جهان؛ (لایدن)	۲۶
	کل (مقالات)	۱۱۰۶۵۳
تمایل به ادامه تحصیل در مقاطع مختلف	بی سواد	۴۵٪
	ابتدایی	۲۹٪
	متوسط	۷۷٪
	دیپلم	۵۸٪
	تحصیلات عالی	۶۱٪
	کل	۵۴٪
کتاب و کتاب‌خوانی	تعداد اعضای کتابخانه‌های عمومی کشور (هزار نفر)	۲۶۰۰
	تالیف کتاب	۸۸،۶۱۹
	ترجمه کتاب	۶۹،۹۰۱
	کل (اعضا)	۲،۶۰۰،۰۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

این مقاله به بررسی وضعیت جوانان ایرانی در دهه پنجم انقلاب اسلامی پرداخته و وظایف و راهبردهای عملیاتی آن‌ها را با توجه به بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی مورد تحلیل قرار داده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که شش شاخص اصلی به‌عنوان وظایف جوانان ایرانی در این دهه مشخص شده‌اند: جهاد امیدآفرینی، جهاد علمی و پژوهش، دین‌داری و توجه به اخلاق و معنویت، جهاد پیشرفت، تعالی نظام و عدالت اجتماعی، بینش انقلابی و جهاد سیاسی.

با تحلیل آماری و پیمایش‌های موجود، وضعیت جوانان در هر یک از این شاخص‌ها به‌طور دقیق بررسی شده است. نتایج نشان می‌دهند که جوانان ایرانی در حوزه جهاد علمی و پژوهشی موفقیت‌های چشمگیری داشته‌اند و دستاوردهای علمی و پژوهشی قابل توجهی را به‌دست

آورده‌اند. در حوزه اخلاق و معنویت نیز وضعیت مطلوبی مشاهده شده است، اما نیاز به تقویت و ارتقاء در این زمینه احساس می‌شود.

در سایر شاخص‌ها، نگرانی‌هایی مانند رعایت قانون و عدالت اجتماعی، وضعیت اقتصادی و پیشرفت شغلی وجود دارد که جوانان نیاز به توجه و حمایت بیشتری از سوی مسئولین دارند تا بتوانند در مسیر جهاد امیدآفرینی و بینش انقلابی قدم‌های مؤثرتری بردارند. به‌ویژه در زمینه عدالت اجتماعی و قانون‌مداری، نیاز به اقدامات جدی برای کاهش نابرابری‌ها و ایجاد فضای اعتماد و امید در میان جوانان احساس می‌شود.

بنابراین، سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های آتی باید بر مبنای شناخت دقیق از وضعیت فعلی جوانان و با هدف رفع کمبودها و تقویت نقاط قوت آن‌ها انجام گیرد تا زمینه‌ساز تحقق آرمان‌های انقلاب و ایجاد تمدن نوین اسلامی به شرح شاخص‌های زیر فراهم گردد.

۱) جهاد امیدآفرینی: این شاخص بر اهمیت ایجاد امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده در میان جوانان تأکید دارد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که جوانان ایرانی در زمینه جهاد امیدآفرینی وضعیت نسبتاً مطلوبی دارند. نگرانی‌ها و دغدغه‌های ملی مانند فروپاشی اقتصادی و نابرابری‌ها از مهم‌ترین چالش‌های پیش‌رو هستند، اما جوانان همچنان به آینده امیدوارند و در تلاش برای ایجاد تمدن نوین اسلامی هستند. با توجه به بیانیه گام دوم انقلاب، جوانان باید پیش‌گام در شکستن محاصره‌ی تبلیغاتی دشمنان باشند و در خود و دیگران نهال امید به آینده را پرورش دهند.

۲) جهاد علمی و پژوهش: این شاخص به ارتقای جایگاه علمی کشور و توجه به تحصیلات و دانش‌اندوزی اشاره دارد. بررسی‌ها نشان می‌دهند که جوانان ایرانی در این حوزه موفقیت‌های چشمگیری داشته‌اند. تعداد دانشجویان در مقاطع تحصیلات تکمیلی رو به افزایش است و فعالیت‌های پژوهشی و تولیدات علمی قابل توجهی صورت گرفته است. همچنین تمایل جوانان به ادامه تحصیل و کسب دانش، حتی با وجود چالش‌های موجود، نشان‌دهنده‌ی روحیه جهاد علمی در آن‌ها است. این دستاوردها می‌توانند به‌عنوان زیربنای پیشرفت فراگیر در سایر زمینه‌ها نیز مؤثر واقع شوند.

۳) دین‌داری و توجه به اخلاق و معنویت: یافته‌ها نشان می‌دهند که جوانان ایرانی به انجام واجبات دینی و فرهنگ غالب دینی اهتمام دارند. التزام به نماز، روزه و سایر اعمال دینی در سطح

بالایی قرار دارد. همچنین نگرش‌های دینی مثبت و توجه به اخلاق و معنویت در میان جوانان مشهود است. با این حال، برخی از مؤلفه‌ها مانند مدگرایی و مصرف‌گرایی نیازمند توجه و تقویت بیشتر هستند تا جوانان بتوانند سبک زندگی توحیدی را در تمام ابعاد زندگی خود پیاده کنند.

۴) جهاد پیشرفت: این شاخص به تلاش برای ایجاد عدالت و مبارزه با فساد، مدیریت جهادی و تلاش برای پیشرفت در تمامی عرصه‌ها اشاره دارد. وضعیت جوانان در این حوزه متوسط رو به پایین است. نیاز به اصلاح بسترهای اجتماعی و فراهم‌سازی شرایط مناسب برای پیشرفت بیشتر جوانان احساس می‌شود. روحیه مسئولیت‌پذیری و عدالت‌گرایی جوانان از نقاط قوت آنهاست، اما نیازمند حمایت بیشتر از سوی مسئولین و ایجاد بسترهای مناسب اجتماعی و اقتصادی برای پیشرفت هستند.

۵) تعالی نظام و عدالت اجتماعی: این شاخص به ایجاد تمدن نوین اسلامی و تحقق نظام پیشرفته اسلامی تأکید دارد. جوانان ایرانی به عرق ملی و وفاداری به کشور اهمیت زیادی می‌دهند و در مواقع ضروری مانند جنگ، از سرزمین خود دفاع می‌کنند. با این حال، نگرانی‌هایی درباره رعایت قانون و اجرای عدالت اجتماعی وجود دارد. احساس ناامیدی از عدالت قانونی در میان مسئولین و جامعه می‌تواند به دلسردی جوانان منجر شود. برای رفع این چالش‌ها، نیاز به تقویت قانون‌مداری و اجرای عدالت اجتماعی به‌طور جامع احساس می‌شود.

۶) بینش انقلابی و جهاد سیاسی: این شاخص به پایبندی به مبانی و ارزش‌های اساسی انقلاب اسلامی، حساسیت در برابر دشمن و تقوای دینی و سیاسی اشاره دارد. یافته‌ها نشان می‌دهند که جوانان ایرانی به اصول انقلاب اسلامی پایبند هستند و به آرمان‌های انقلاب مانند حمایت از مستضعفان و مبارزه با استکبار اعتقاد دارند. اما در برخی موارد مانند رعایت حجاب اجباری و امر به معروف و نهی از منکر نیاز به تقویت و آگاهی‌بخشی بیشتر وجود دارد.

فهرست منابع

آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۸/۰۳/۰۱)، «بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان»، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، لینک بازنشانی: (<https://farsi.khamenei.ir/speech>)-(content?id=42633).

آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۵/۰۳/۱۴)، «بیانات رهبر انقلاب به مناسبت بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)»، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، لینک بازنشانی: <https://khl.ink/f/33258>.

آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۷/۰۷/۲۲)، «ابلاغیه رهبر انقلاب اسلامی بر الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت»، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، لینک بازنشانی: <https://bit.ly/35ft1TN>.

آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۷/۱۱/۲۲)، «بیانیه گام دوم انقلاب»، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، لینک بازنشانی: <http://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>.
آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۹/۰۲/۲۸)، «بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی»، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، لینک بازنشانی: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=45639>.

باشگاه خبرنگاران جوان (۲۷ تیر ۱۴۰۰)، «جوان‌گرایی در دولت منتخب محقق می‌شود؟»، لینک بازنشانی: <https://www.yjc.news/00WnsL>

باشگاه خبرنگاران جوان (۲۸ فروردین ۱۳۹۸)، «میانگین سن ازدواج عروس و دامادهای ایرانی / آمار عجیب طلاق در ۵ سال اول زندگی»، لینک بازنشانی: <https://www.yjc.news/00SxJB>

پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان موج سوم (۱۳۹۵)، دفتر طرح‌های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد با همکاری مرکز ملی رصد اجتماعی وزارت کشور. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
توکلی، علیرضا و کهنوجی، مرضیه (۱۴۰۰)، تبیین اهداف تربیتی بیانیه گام دوم انقلاب، فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، سال بیست و نهم، دوره جدید، شماره ۵۳، ص ۱۰۱-۱۲۱.
جهاد دانشگاهی واحد البرز (۱۳۹۷)، گزارش پیمایش کشوری زندگی خانوادگی در ایران، مجری: شرکت نقش کلیک.

خبرگزاری فارس (۹ مهر ۱۳۹۹)، «آمار زائران ایرانی اربعین در شیب تند صعود به صفر رسید / شیکوه کردن، طومار نمی‌خواهد»، لینک بازنشانی: <http://fna.ir/f01w41>

خبرگزاری موج (۲۰ مرداد ۱۴۰۰)، «رئیس‌ی معدل سنی کابینه را ۶ سال پایین آورد»، لینک بازنشانی: <https://www.mojnews.com/fa/tiny/news-390718>

خلف‌زاده، رشید و افتخاری، اصغر (۱۴۰۰)، مفهوم شناسی امنیت در بیانیه گام دوم انقلاب، دوفصلنامه علمی-فرهنگی پاسداری انقلاب اسلامی، سال یازدهم، شماره ۲۳.

زاهدیان، علیرضا (۱۳۹۷)، «۵۰ درصد جمعیت کشور زیر ۳۰ سال سن دارند»، وبسایت درگاه ملی آمار، منتشره در ۰۲ خرداد ۱۳۹۶، بازنشانی در ۸ اسفند ۱۳۹۸، پیوند کوتاه بازنشانی: <yun.ir/9rv3r>

سازمان تبلیغات اسلامی (۱۳۹۸)، گزارش پیمایش کشوری آرمان‌ها و الگوهای جوانان ایران، مجری طرح: شرکت بین‌المللی نقش کلیک.

- سطوتی، جعفر (۱۳۹۲)، «مطالعه‌ای تطبیقی پیرامون مفهوم جوان و جوانی»، فصلنامه مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۱۲ (۱۹): ۹-۲۸.
- عباسی شوازی، محمدجلال، صادقی، رسول (۱۳۹۷) پنجره جمعیتی و بازار کار در ایران، فرصت‌ها و چالش‌ها، معاونت توسعه و اشتغال، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- علویان، مرتضی و علویان مجتبی (۱۴۰۱)، تحقق دولت اسلامی براساس بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، فصلنامه معرفت، سال سی و یکم، شماره هفتم، پیاپی ۲۹۸.
- فیروزیان، شبیر (۱۳۹۹)، «امید بخشی مبتنی بر واقعیات «عینی» و «غیبی» در بیانیه گام دوم»، پایگاه مطالعاتی-تحلیلی فرهنگ سدید، منتشره در ۲۱ اسفند ۱۳۹۷، لینک بازنشانی: <https://farhangesadid.com/0000LT>
- محدثی، کاظم و همکاران (۱۴۰۰)، تبیین بیانیه گام دوم براساس الگوی حرکت، فصلنامه حکومت اسلامی، سال بیست و هفتم، شماره اول.
- مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران ایسپا (۳ اسفند ۱۳۹۹)، «۷۳٫۶ درصد افراد بالای ۱۸ سال کشور، در حال حاضر از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند»، لینک بازنشانی: https://t.me/ispa_polling/3401
- مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران ایسپا (۳ خرداد ۱۴۰۰)، «چه افرادی قطعاً در انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰ شرکت می‌کنند؟»، لینک بازنشانی: <http://ispa.ir/Default/Details/fa/2307>
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۸)، یادداشت‌های استاد مطهری (۱۵ ج). تهران: صدرا، چاپ اول.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۴)، مجموعه آثار استاد شهید مطهری (۳۰ ج). تهران: صدرا.
- نراقی‌زاده، افسانه (۱۳۹۴)، مسائل نوجوانان و جوانان، تهران: انتشارات مهراندیش.
- نشریه خط حزب‌الله (۱۴۰۰) «جهاد برای امیدآفرینی»، سال ششم، شماره ۲۸۰، هفته اول فروردین ۱۴۰۰، لینک نسخه الکترونیکی: <https://idc0-cdn0.khamenei.ir/ndata/news/47533/A3280.pdf>
- وب‌سایت شبکه خبر (۲۰ بهمن ۱۳۹۶)، «اختصاص ۳۰ درصد مدیریت‌ها به زنان»، کد خبر: ۵۶۴۵۶۲ لینک کوتاه بازنشانی: <https://bit.ly/3FCyPmT>
- وب‌سایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۸ الف)، «اهم اقدامات و دستاوردهای حوزه پژوهش و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری»، منتشره در: ۲۱ بهمن ۱۳۹۸، لینک بازنشانی: <https://www.msrt.ir/fa/news/53192>
- وب‌سایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۸ ب)، «اهم اقدامات و دستاوردهای معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱)»، منتشره در: ۲۷ بهمن ۱۳۹۸، لینک بازنشانی: <https://www.msrt.ir/fa/news/53342>
- وب‌سایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۸ ج)، «اهم اقدامات و دستاوردهای معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۲)»، منتشره در: ۲۹ بهمن ۱۳۹۸، لینک بازنشانی: <https://www.msrt.ir/fa/news/53393>